

Чинники впливу на становлення та розвиток міжетнічної взаємодії

Semeniv N.M. Factors of influence on the formation and development of inter-ethnic interaction / N.M. Semeniv // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 636–646.

Н.М. Семенів. Чинники впливу на становлення та розвиток між-етнічної взаємодії. У статті розглянуто чинники впливу на формування та розвиток міжетнічних взаємин, їх дослідження у практиці вивчення міжетнічних відносин. Встановлено, що об'єктом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених є чинники, що лежать в основі формування, становлення та розвитку міжетнічних взаємин, їх психологічний зміст і структурні компоненти. Автором зроблено висновок, що сучасне суспільство потребує додаткових соціально-психологічних досліджень, щоб здійснити комплексне вивчення чинників впливу на міжетнічні взаємини, які є в цій області психології, залишаючи великі можливості для вчених-психологів. У статті розглянуто психологічний, культурний, соціально-економічний, політичний, релігійний, історичний чинники, що впливають не тільки на характер міжетнічних відносин, а й визначають динаміку і перспективи їх подальшого розвитку. Автором вказано, що ці чинники утворюють єдиний об'єкт, у якому жоден окремий елемент не може бути домінуючим або існувати ізольовано від інших, ці чинники взаємозалежні і взаємообумовлені. Увагу приділено характеристиці взаємозалежності окремих чинників та їх практичним дослідженням етнічних відносин у галузі наукових знань соціальної психології. Зроблено висновок, що існує необхідність розробки системи раннього прогнозування конфліктних ситуацій і моделі виникнення та поширення конфліктів. Ця система допоможе ефективно запобігати кризовим станом у галузі міжетнічних відносин з небезпечними наслідками.

Ключові слова: міжетнічні взаємини, міжетнічна напруженість, етнічний конфлікт, вирішення етнічних конфліктів.

Н.М. Семенив. Факторы влияния на становление и развитие межэтнического взаимодействия. В статье рассмотрены факторы влияния на формирование и развитие межэтнических отношений, их исследование в практике изучения межэтнических отношений. Установлено, что объектом исследования многих зарубежных и отечественных

учених стали фактори, лежащие в основе формирования, становления и развития межэтнических отношений, их психологическое содержание и структурные компоненты. Автором сделан вывод, что современное общество нуждается в дополнительных социально-психологических исследованиях, чтобы осуществить комплексное изучение факторов влияния на межэтнические отношения, которые остаются в этой области психологии, оставляя большие возможности для учёных-психологов. В статье рассмотрены психологический, культурный, социально-экономический, политический, религиозный, исторический факторы, которые влияют не только на характер межэтнических отношений, но и определяют динамику и перспективы их дальнейшего развития. Автором указано, что эти факторы образуют единый объект, в котором ни один отдельный элемент не может быть доминирующим или существовать изолированно от других, эти факторы взаимосвязаны и взаимообусловлены. Внимание уделено характеристике взаимозависимости отдельных факторов и их практическим исследованиям в области научных знаний социальной психологии. Автор приходит к выводу, что существует необходимость разработки системы раннего прогнозирования конфликтных ситуаций и модели возникновения и распространения конфликтов. Эта система поможет эффективно предотвращать кризисные состояния в области межэтнических отношений с опасными последствиями.

Ключевые слова: межэтнические отношения, межэтническая напряжённость, этнический конфликт, решение этнических конфликтов.

Постановка проблеми. Вивчення і теоретичне осмислення етнонаціональної сфери України потребує всебічного підходу до неї, з'ясування усіх притаманних їй рис і властивостей, специфічних особливостей. Зрозуміло, що з точки зору суспільної безпеки найпильніша увага має бути звернена на характер взаємин передусім між національними меншинами і титульною нацією, а також між самими меншинами.

Сучасне суспільство живе в епоху глобалізації і еру високих інформаційних технологій, які відкривають величезні можливості для розвитку як усієї світової спільноти в цілому, так і окремих груп населення, зокрема. Негативні наслідки розвитку сучасного суспільства можуть ускладнити вирішення низки актуальних проблем, зокрема наростання соціальної і культурної дистанції, нерівномірність і нестабільність економічного розвитку, диспропорційний склад етнічних груп, маргіналізація і культурна уніфікація. До всього цього можна додати й «емоційні каталізатори», що посилюють цей процес, такі феномени, як етнофобії, ксенофобії, етноцентризм або шовінізм.

Мета статті – визначити вплив низки чинників суспільного, економічного та політичного характеру на міжетнічні взаємини,

форми їх вивчення в наукових етноконфліктологічних розробках, проаналізувати їх дію на формування етнічних стосунків на різних рівнях існування суспільства та ступінь даної тематики у сучасних психологічних дослідженнях міжетнічних взаємин.

Стан дослідження. Із другої половини вісімдесятих і особливо в дев'яності роки провідним предметом дослідження соціальної психології та етноконфліктології стала проблема виходу із етнічних конфліктів, їх урегулювання й вирішення. До такого роду робіт треба в першу чергу віднести праці Е. Азара, Дж. Александера, Ф. Дюкса, Дж. Коуклі, Б. Оліарі, Р. Макгаррі, М. Рабі, Л. Рангараджана, Дж. Річардсона, М. Росса, Дж. Ротмана, Дж. Рубіна, К. Руперсінгхе, Т. Саати, Дж. Толанда й ін. Отже, сучасні закордонні роботи в галузі міжетнічних взаємин мають насамперед прикладний характер, і етап її розвитку в 1990-і роки можна позначити як прикладний, або технологічний.

Вченими робилися численні спроби визначити змінні, що впливають на розвиток міжетнічних відносин, і, відповідно, на вибір їх учасниками основних стратегій і форм взаємодії. У зв'язку з цим, важливо розрізняти джерела міжнаціональної напруженості та умови, які сприяють її ескалації. Джерела міжетнічної напруженості успадковані від минулого і носять довготривалий характер: присутність в суспільній свідомості негативних етнічних стереотипів, уявлень про історичних ворогів даного народу, елементів етноцентризму, ксенофобії, інтолерантності; збереження прихованих, але невирішених конфліктів; наявність актів і заяв вищого політичного керівництва країни, що містять політичне і правове санкціонування сепаратизму і взаємних домагань різних етнічних груп (Дзадзен, 2008).

У багатьох наукових роботах присутнє твердження про пріоритетність і значущість психологічних складових, що впливають на формування і динаміку міжетнічних відносин. Психологічний фактор згадувався в роботах J. W. Berry, Y. Y. Kim (культурний шок, рівень акультураційного стресу), R. Thurnwald (особливості взаємодії людей), R. K Merton (соціальна напруженість як відношення представників більшості у ставленні до меншості), T. R. Gurr (відчуття невідповідності між ціннісними очікуваннями та ціннісними можливостями), M. B. Brewer та ін. (етнічна ідентичність), K. B. MacDonald (етноцентризм), H. Forbes, T. Pettigrew, L. Tropp (наявність або відсутність контакту), A. Б. Дзадзієв (міграційні установки), J.C. van Ours, J. Veenman (соціально-психологічний і культурний контекст) і т.д.

Психологічний фактор розглядався за декількома напрямками: соціальна категоризація та диференціація, поведінкові особливості та стратегії поведінки, рівень і спрямованість етнічної ідентичності. Процеси соціальної категоризації згадуються в роботах Н. Tajfel, J. Turner, D. Abrams, M. Hogg, K. MacDonald та ін., також вивчалися цілісність кордонів етнічної групи (F. Barth), оптимальний рівень контактів (T. Saguy, N. Tausch, J. F. Dovidio, F. Pratto, P. Singh та ін.), етнічні стереотипи, установки (B. P. Sinha, J. F. Dovidio, P. Glick, L. Rudeman та ін.) [9].

Поведінкові стратегії побудови міжетнічних відносин розглядалися дослідниками як взаємовигідні партнерські відносини, що враховують інтереси і потреби обох сторін (R. Scollon, S. Scollon), взаємоповага, гарантії, відкритість, використання соціальних мереж, прийняття спільних для обох сторін цілей або завдань (D. Canary, L. Stafford, K. Hause, L. Wallace), стратегія зміни відносин між групами (P. Brass), толерантну поведінку (C. Ward, A. Kennedy), визнання рівноправності партнерів спілкування; створення атмосфери відкритості, довіри (С. І. Муртузалієва, Г. І. Кіслова), поведінкові стратегії, спрямовані на підтримку відносин (K. Dindia, L. Baxter) і т.д.

Психологічний чинник. Міжетнічні відносини формуються під впливом певних суспільних, соціальних, політичних та інших чинників і знаходяться в стані постійної зміни. Співвідношення зазначених чинників у тій чи іншій мірі відбивається на характері міжетнічних відносин, проявляється в соціальній структурі етнічних груп, що взаємодіють між собою.

До психологічних наслідків міжетнічних конфліктів належать кровопролиття і жертви серед людей, як серед мирного населення, так і серед військових; психологічна травма на довгі роки у свідомості людей, що пережили етнічний конфлікт; підриг довіри і поваги один до одного, внесення почуття роз'єднаності; спотворення реальної дійсності та достовірних фактів; визнання своїх цілей благородними, а чужих – негативними, виправдання власної позиції та дій у конфлікті; поглиблення і розширення психологічних меж конфлікту в усі сфери взаємодії, включаючи міжетнічні шлюби; руйнування сформованих міжкультурних комунікацій.

Культурний чинник. На наступному місці за частотою згадування того чи іншого фактора були явища, феномени, пов'язані з культурою. До них належать національно-культурні особливості сприйняття, культурний рівень учасників, залучених у побудову відносин, національно-культурні відмінності, культурний контекст і т.д.

До основних характеристик національної або етнічної культури можуть бути віднесені наступні: регулярні форми поведінки, які проявляються у використанні єдиної мови, певних ритуалів для прояву поваги чи демонстрації прийнятної поведінки; єдині норми і правила поведінки, які виявляються в існуючих стандартах поведінки, що визначають ставлення до «своїх» і «чужих», до себе і один до одного; домінуючі й основні цінності, яких дотримуються і поділяють члени даної етнічної групи.

Слід пам'ятати, що в навколишньому світі не існує двох різних етносів, з однаковою культурою, а провести чітку межу між етносом і культурою є складним, а часом і нездійсненним завданням.

Культурні фактори поділяються на дві групи. Фактор освіти та інформованості: рівень освіти, освіченості населення, володіння мовою іншої культури (наприклад, російською мовою) як засобом міжнаціонального спілкування. Фактор традиційних норм етнічної культури: схожість культур в установках, цінностях, традиціях, тимчасовій організації. Високий рівень соціальної культури передбачає підвищення загального рівня культури, освіченості, інтелігентності серед усіх верств населення. Безумовно, підвищення загальнокультурного рівня в суспільстві, пов'язане з коригуванням і вживанням етнолінгвістичних конструктів, що залежать від етнічних стереотипів і уявлень. До культурних наслідків міжетнічних конфліктів можуть бути віднесені: завдання (або знищення) значної шкоди матеріальній та духовній культурі (пам'яткам архітектури, художнім творам і т.д.); падіння загального рівня освіти, культури, інформованості серед населення; зниження рівня знання іншої мови як мови міжнаціонального спілкування; соціокультурна і психологічна дистанція (ізоляція) між протидіючими культурами, з одного боку, і по відношенню до них з боку інших культур; порушення міжкультурного обміну та міжкультурних комунікацій.

Наступним чинником є **соціально-економічний чинник**, який був розглянутий різних формах, зокрема у формі економічної привабливості (E. S. Bogardus), боротьбою за матеріальні та соціальні блага (J. Z. Rubin), економічними умовами (А. П. Садохін), рівнем матеріального та соціального становища в суспільстві (Е. І. Степанов) та ін. Соціально-економічний чинник виявляється в нерівномірності соціально-економічного розвитку окремих суб'єктів регіону, орієнтації одних на традиційні види ведення господарської діяльності, інших – на інтенсивний розвиток соціальної інфраструктури. Економічна ізольованість і

обмежені природно-ресурсні запаси завжди породжували економічну залежність.

До соціально-економічних наслідків міжетнічних конфліктів належать руйнування єдиного соціально-економічного виробничого комплексу в регіоні; економічний спад виробництва, безробіття; нанесення непоправної шкоди будинкам і майну мирних громадян; необхідність у значних асигнуваннях, інвестиціях, «вливаннях» у зруйновану економіку і суспільство; порушення в системі матеріального та продовольчого забезпечення всіх верств населення.

З економічним чинником безпосередньо пов'язаний *політичний чинник*, що виявляється у формах правового контексту, розподілу влади, державної стратегії (М.А. Аствацатурова), слабкості держави і політичної влади, політичні орієнтири (Х.Г.Тхагапсоев), діяльності політичних еліт (О. С. Новікова, І. О. Бабкін, А. Ю. Хоц) та ін.

Д. Horowitz зазначає, що міжетнічні конфлікти і насильство виникають головним чином через порушення в суспільно-політичних відносинах, а не через почуття неприязні людей один до одного, оскільки, як правило, люди формують свої уявлення про інших внаслідок послідовних маніпуляцій політичних еліт (Horowitz, 1985) [5]. Дану точку зору підтримує Р. Brass, звертаючи увагу на роль політичних еліт у боротьбі за владу. «Еліти маніпулюють етнічною ідентичністю в своїй боротьбі за владу, саме вони «конструюють» етнічні конфлікти» (Brass, 1997).

Особливо слід відзначити сучасні наукові роботи, автором яких є М. Toft. Так, наприклад, у статті «Неподільність території та етнічна війна» («Indivisible Territory and Ethnic War», 2001) автор розглядає одну з основних причин виникнення етнічних конфліктів, яка проявляється в різному ставленні до «своєї» території у різних культурах (раціональне і ірраціональне бачення) і відображення цього бачення на державному рівні. Етноси сприймають територію «своєю» і «святою», і часто саме територія є частиною їхньої національної ідентичності. Держава, в свою чергу, прагне до встановлення юридичного, економічного та військового контролю за «своїми» територіями. У деяких випадках виникають ситуації, коли інтереси двох сторін вступають у протиріччя один з одним, і починається конфлікт (М. Toft, 2001) [6].

М. Toft, розвиваючи концепцію зв'язку етнічного насильства і території, фатальну роль у виникненні етнічних конфліктів,

громадянських війн, тероризму відводить політичним інтересам та територіальному фактору. У роботі «Географія етнічного насильства» («The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests, and the Indivisibility of Territory», 2003) основна увага сфокусована на історичних причинах виникнення етнічного насильства на прикладі чотирьох великих конфліктів, що відбулися в російській історії (Toft, 2003) [7].

Політичні фактори, що впливають на міжетнічні взаємини зводяться у наступні групи:

- принципи і форми державного устрою;
- закони та обмеження, квоти і податки;
- характер політичного ладу: політична стабільність, загальна ситуація в країні, легітимність і стійкість центральної влади, орієнтація на лібералізацію або жорсткість політичного режиму;
- тип державної національної політики: інтегруюча політика чи політика культурного плюралізму.

До наслідків впливу політичного чинника належать: ускладнення або зниження можливості правового врегулювання гостроти міжетнічних відносин або етнічних конфліктів; посилення боротьби за владу між різними законними та незаконними угрупованнями, політичними угрупованнями та кланами; слабкість державної системи, «недовіра» або втрата довіри до влади.

Релігійний або конфесіональний чинник, на думку деяких авторів, є основоположним у процесі формування міжетнічних відносин (К. Avruch, Н. Г. Айдеміров, І. П. Добаєв та ін.). Сучасні процеси глобалізації можуть проявлятися не лише в позитивних, але і в негативних наслідках – у руйнуванні або стиранні культурних бар'єрів, несуть в собі загрозу існуванню традиційних підвалин суспільства, викликають кризу свідомості та самосвідомості, призводять до стресу і, як наслідок стресу, до прагнення захищати себе від зовнішніх впливів.

У свідомості віруючих людей гостро проявляється невідповідність між реальністю земного існування та уявленням про справедливу організацію життя на землі, що може бути причиною виникнення соціально-психологічної напруженості, незадоволеності. Для поліконфесійної держави проблема «релігійного фактора» має як внутрішньополітичне, так і зовнішньополітичне значення, залежить від правильного його розуміння та адекватного реагування на залежність суспільно-політичної ситуації в країні, характер відносин з більшістю держав Європи, Сходу й усього світу (Айдеміров, 2001).

Релігійний чинник впливу на міжетнічні взаємини в суспільстві включає в себе домінуючу релігію у суспільстві (мусульманство чи християнство), переважаючі релігійні течії, владу і вплив релігійних авторитетів у політичній і державній структурах, значення релігійної спадщини для суспільства, суспільний градус релігійного фанатизму, ступінь консерватизму або традиціоналізму у релігії.

До можливих наслідків дії релігійного чинника у міжетнічних взаєминах належать міжконфесійна ізоляція, релігійне протистояння з подальшою загрозою міжрелігійної ворожнечі; жорсткість і непримиренність у змішуванні вір в міжетнічних шлюбах; демонстрація своєї віри як єдино правильної, істинної на протигагу іншим.

Історичний чинник. Також важливими є історичні передумови та обставини розвитку міжетнічних взаємин у суспільстві.

Важливо підкреслити, що «історичний шлейф» подій, які мали місце в історії взаємин між етнічними групами або народами згадується у роботах дослідників порівняно рідше, що може бути свідченням того, що сучасне суспільство багато в чому живе в системі відносин «тут і зараз», а звернення до подій, що мали місце в минулому, виникає в певних «особливих» ситуаціях, наприклад, коли виникають територіальні суперечки (Г.С. Денісова, М.Р. Радовель), обтяжені історією взаємин (F. R. Pfetsch, В.А. Авксентьев) і т.д.

Можна виділити чотири вектори впливу історичного чинника на ступінь розвитку міжетнічних стосунків.

- **Значення історії приєднання.** Сюди належать історичні події, в результаті яких склалися стосунки між народами: «історичний шлейф» або історична спадщина контактуючих народів, наслідки процесу радянзації (модернізації та централізації промисловості), реакція на розпад СРСР, наявність або відсутність етнічної напруженості і конфліктів.
- **Значення історії депортацій.** До цього вектора можна віднести історичні події, які набувають символічного, знакового значення: депортації «покараних народів» у період Другої світової війни, державні закони і постанови, спрямовані на врегулювання та вирішення даного питання на державному, правовому, політичному рівні.
- **Значення історії розвитку взаємин.** Тут слід згадати особливості історико-соціального розвитку народів, що контактують: характер колонізації, особливості колективізації, наявність або відсутність воєн за державність і

незалежність, наявність або відсутність міжетнічної напруженості, етнічних конфліктів.

- **Значення історії міграцій.** У даний вектор включені найпоширеніші види міграцій: природна і вимушена, їх соціальні наслідки, макро- і мікросоціальний рівні прояву.

Висновки. Перераховані вище чинники (психологічний, культурний, соціально-економічний, політичний, релігійний, історичний) впливають не тільки на характер міжетнічних відносин, а й визначають динаміку і перспективи їх подальшого розвитку. Слід зробити акцент на тому, що ці чинники утворюють єдиний ланцюг, в якому жоден окремих елемент не може бути домінуючим або існувати ізольовано від інших, ці чинники взаємозалежні і взаємообумовлені.

Як не може існувати «правильного» рішення окремо для культурного чи економічного чинника так і виключається універсальний спосіб, що підходить до всіх елементів, які створюють єдину систему чинників. Тому слід розрізняти ситуативні і довгострокові, вибіркові і регулярні дії в площині міжетнічних взаємин, і розуміти, що очікуваний ефект може значно відрізнятися як за формою, так і за термінами реалізації.

Подальші напрямки досліджень передбачають вивчення, систематизацію та аналіз соціопсихологічних причин, умов перебігу, особливостей і психологічних наслідків міжнаціональних конфліктів, що мали місце в Україні та світі впродовж останніх століть. Створена на основі фактичного матеріалу цілісна модель міжетнічного конфлікту, яка описує формування, розвитку та загострення міжетнічного конфлікту, дозволить в подальших дослідженнях стати фактичним матеріалом при формуванні теоретичних основ психологічних засобів попередження та врегулювання міжетнічних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Коростелина К. В. Социальная идентичность и конфликт / К. В. Коростелина. – Симферополь, 2003. – 359 с.
2. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология / Т. Г. Стефаненко. – М. : Институт психологии РАН, 1999. – 320 с.
3. Солдатова Г.У. Психология межнациональной напряженности / Г. У. Солдатова. – М. : Смысл, 1998. – 389 с.
4. Brown Michael E., Owen R. Cote, Jr., Sean M. Lynn-Jones. Nationalism and Ethnic Conflict – Revised Edition : An International Security Reader. – Cambridge, Mass.: MIT Press. – September, 2001.

5. Horowitz D. Structure and strategy in ethnic conflict / D. Horowitz. – World Bank, 1998. – 242 p.
6. Toft M. The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests, and the Indivisibility of Territory // Princeton University Press, 2005. – 256 p.
7. Hazan C., Shaver P. R. Romantic love conceptualized as an attachment process абоабо Journal of Personality and Social Psychology. – 1987. – Vol. 52. – P. 511.
8. Sjeff Ederveen, Paul Dekker, Albert van der Horst. Destination Europe. Immigration and Integration in the European Union. – Amsterdam, 2000. – 270 p.
9. William T. Johnsen Pandora's Box Reopened: Ethnic Conflict in Europe and Its Implications абоабо Strategic Studies. – December, 1999. – 250 p.
10. Tajfel H. Human Groups and Social Categories : Studies in Social Psychology // Cambridge University Press. – 384 p.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Korostelyna K. V. Socyal'naja ydentychnost' y konflykt / K. V. Korostelyna. – Symferopol', 2003. – 359 s.
2. Stefanenko T.G. Ėtnopsyhologija / T. G. Stefanenko. – M. : Ynstytut psykholohyy RAN, 1999. – 320 s.
3. Soldatova G.U. Psyhologijamezhnatsyonalnoy napryazhennosti / G. U. Soldatova. – M. : Smysl, 1998. – 389 s.
4. Brown Michael E., Owen R. Cote, Jr., Sean M. Lynn-Jones. Nationalism and Ethnic Conflict – Revised Edition: An International Security Reader. – Cambridge, Mass. : MIT Press. – September, 2001.
5. Horowitz D. Structure and strategy in ethnic conflict / D. Horowitz. – World Bank, 1998. – 242 p.
6. Toft M. The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests, and the Indivisibility of Territory // Princeton University Press, 2005. – 256 p.
7. Hazan C., Shaver P. R. Romantic love conceptualized as an attachment process абоабо Journal of Personality and Social Psychology. – 1987. – Vol. 52. – P. 511.
8. Sjeff Ederveen, Paul Dekker, Albert van der Horst. Destination Europe. Immigration and Integration in the European Union. – Amsterdam, 2000. – 270 p.
9. William T. Johnsen Pandora's Box Reopened: Ethnic Conflict in Europe and Its Implications абоабо Strategic Studies. – December, 1999. – 250 p.

10. Tajfel H. Human Groups and Social Categories : Studies in Social Psychology // Cambridge University Press. – 384 p.

N.M. Semeniv. Factors of influence on the formation and development of inter-ethnic interaction. The article is devoted to the concept of modern methods of researching factors of influence on the formation and development of inter-ethnic communication, their application in practice of the study of inter-ethnic relations. According to the article the object of study of foreign and domestic scientists is psychological mechanisms that underlie the formation factors of influence on the formation and development of inter-ethnic communication. The author considers that modern society needs additional social and psychological research to study the unexplored of these factors features that remain in this field of psychology, leaving tremendous opportunity for scientists searching creative discovery. In the article it is considered the perspective and the actual directions of the study of inter-ethnic relations. The author considers factors of influence on the formation and development of inter-ethnic communication in the plane of existence of ethnic groups. Much attention is given to characteristic discontinuity between the theoretical description of inter-ethnic relations and their practical solutions applied in the study of social psychology as a field of scientific knowledge. According to the article the process of settlement of ethnic conflicts implies the use of a complex variety of techniques, with one of the most common and effective technique of negotiations. It is established that inter-ethnic communication in Ukrainian society has potentially dangerous elements of relationships between different ethnic communities. The author comes to the conclusion that there is a need of development of system of early prediction conflicts situations and a model of the emergence and spread of conflicts. This system will effectively prevent the crisis state of interethnic relations with dangerous consequences.

Key words: inter-ethnic relations, inter-ethnic tension, ethnic conflict, resolving of ethnic conflicts.

Received February 11, 2015

Revised February 22, 2015

Accepted March 22, 2015